

Prof. dr hab. Krystian Heffner
Dr Piotr Gibas
Katedra Gospodarki Przestrzennej i Środowiskowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Społeczne i ekonomiczne koszty bezładu przestrzeni – zmiany w osadnictwie obszarów wiejskich

Seminarium w IRWiR PAN, 1 października 2018 r.

Abstrakt:

W Polsce i wielu innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej, procesy rozwoju i zagospodarowania przestrzennego na obszarach wiejskich w szerokim otoczeniu aglomeracji miejskich, a nawet poza nimi, mają najczęściej charakter żywiołowego narastania rozproszonej zabudowy. Przyrost zabudowy najczęściej postępuje w układach linearnych (infrastruktura techniczna, drogowa, komunikacyjna) i punktowych, ale poza morfologicznymi strukturami osiedli wiejskich, które w większości mają (lub miały w sensie historycznym) skupiony charakter. Szybki przyrost terenów przekształconych antropogenicznie łączy się ze wzrostem presji na tereny rolne i środowisko przyrodnicze. Świadczy to o braku determinacji w zapobieganiu, przeciwdziałaniu i ograniczaniu procesów żywiołowej suburbanizacji. Również w strefach depopulacyjnych i marginalnych stopniowe i losowe wyłączenie z użytkowania części zabudowy prowadzi do zmniejszania się zwartości osiedli wiejskich. Tymczasem rozwojowi społeczno-gospodarczemu wsi szczególnie sprzyja zwarty i skupiony charakter zabudowy (minimalizacja rozproszenia zabudowy wiejskiej) lub niewielki udział oddalonych zabudowań poza zwartą zabudową wsi. Osiedla wiejskie o skupionym charakterze zabudowy i zwartej strukturze ułatwiają procesy koncentracji gospodarczej (czynnik grawitacyjny), w naturalny sposób umożliwiają kształtowanie układów o charakterze centrum i wzmagają (skłaniają do podejmowania) inwestycje infrastrukturalne, tak w zakresie infrastruktury technicznej, jak i społecznej.

Celem wystąpienia na seminarium jest zaprezentowanie wyników badań nad zaawansowaniem procesu koncentracji zabudowy w różnych typach gmin w Polsce, próba wyznaczenia przestrzennego rozkładu tego zjawiska oraz oszacowania społecznych i gospodarczych kosztów chaotycznej zabudowy. Można sformułować tezę, że w okresie, który nastąpił po transformacji ustrojowej w Polsce zagospodarowanie przestrzeni wiejskiej różnymi formami zabudowy i użytkowania zintensyfikowało się, ale skutkiem tego procesu są rosnące ograniczenia możliwości rozwojowych oraz wysokie koszty bezładu.